

LIBER DE VINO.

NVM, bonum est: plura verò, malum. Si enim bonum perfectum est, nihil extra se relinquit: cum verò plura sunt, vnũ est non in alio, ideoque illius nõ est bonitas: absoluta: quoniam enim & ipsum vnum est, bonum est. Indicio est, quòd omnia, dum ad vnitatem rediguntur, perficiuntur: & quæcunque sunt, ad vnum tendunt. Multitudo hæc hominum innumera, per seipsam mortalis est in singulis: cum ad hominem quasi vnum redigitur, æterna fit. Quæcunque immortalia beata sunt, vnum sunt: species rerum quatenus succedunt singula singulis, beata esse non possunt: vt verò perpetuo manent, vnum sunt. Amici præterea, amariæ & amantes, & quæcunque generant, eo beata sunt, quòd in vnum animo aut corpore aut vtrifque cõeunt: vt vita viri cum vxore honesta. Quid est amor, nisi desiderium coniunctionis in vnum? Quid discordia & odium, nisi immensa cupido diuisionis, & ad vnitatem omnimoda repugnantia?

Vnum præterea multorum causa est: multa autem vnius nunquam: nam Sol & Luna, animalium causæ sunt: animalia Cœli, aut Solis, aut Lunæ nunquam. Est autem vnum, quod diminutione fit quasi mutilata multitudo: velut vnus homo, cum plures obierint: sic serpentes pauciores sunt, multis in generibus, hominibus & leonibus: nec tamen sunt perfectiores: sunt enim plures natura, quòd plures generent hominibus, & breuiori tempore, & celerius adolefcant. Vtrum sunt pauciores ob id, quòd imperfecta licet sint, pluribus tamen indigent ad conseruationem? Quæ verò paucis indigent, vt muscæ & formicæ, quæ sub quocunque cœlo viuunt, & pamphagæ sunt, & parum edunt, multitudo sua produnt imperfectionem suam: sunt tamen perfectiores his quæ casu pauca sunt, licet naturâ plura sint. Deus itaque cum non solum bonus sit, sed etiam optimus, vnus necessariò est. Et mentes & vitæ & substantiæ primæ, cum non vt homines ex pluribus partibus maximè dissimilibus constent, perfectiores sunt hominibus ipsis, qui anima & corpore constantur. Generatio quoque, cum sit coitio multorum in vnum, bona est: corruptio verò: quia dissolutio vnius in plura, mala. Vnus homo, & vna musca, bona sunt: multitudo autem non bona: plures autem homines & plures muscæ, plura sunt bona, non tamen melius aliquid quàm homo vnus: sunt enim bona, vt singula, non quia multa, nisi ad vnum referantur.

Tom. I.

Omnibus igitur hominibus homo melior est inde plures homines, plura bona, inde singuli: quamobrem & gens & ciuitates & collegia meliora sunt non solum vno homine, sed etiã hominum multitudine: quia ad vnum referuntur: & quicumque ad huiusmodi continendas societates aut congregandas apti, meliores. Vnde etiam melior est rex & regnum, aristocrazia: & aristocrazia, republica: magis enim illa ad vnum tendunt. Contra democratia pessima est, inde oligarchia, minus autem tyrannis: nisi in tyrannide vigeat oligarchia, aut popularis status: cum non solum vnus est qui iniuste regit, sed etiam per se minitris licet quicquid libet, tunc enim & dissolutio est in tyrannide illa, & iniusticia. Immortalia rursus bona sunt: quoniam vnum sunt: quæ autem mortalia, cum desinant omnino esse, aut saltem vnum, abrupta in medio quasi bona non sunt: omnia tamen bona sunt eatenus, quatenus vnum sunt. Quapropter & quæ diuidi nõ possunt, vt cœlũ, meliora sunt his quæ diuidi non possunt, vt cœlũ, meliora sunt his quæ diuidi possunt, vt terra: & quæ nec imaginari possunt diuisa, vt mentes, meliora sunt quàm quæ diuisa possunt imaginari, vt cœlum & illius astra. Et quæ diuisa iam sunt, vt glebæ, his quæ diuidi possunt, non tamen diuisa sunt adhuc, vt terra. Et quæ diuidi possunt in infinitum, minus bona sunt, adeò vt ad potentiam solam redeant. Actus enim bonus est, potentia autem duplex: vna, quæ secludit actum, vt materia prima, atque hæc extremè mala est: alia est pendenda ad hunc actum, & quatenus ad actum tendit, bona est aliquantulum: in infinitum igitur numero cum maximè vnitati repupnet, malum est, & insociabile: ordo autem & fatum quia sunt vnum, & sunt ad vnum, ideo bona sunt: inordinata autem & fortuna, mala: non enim ad vnum tendunt.

Rursus illud idem videmus in sensibus. Quæ consonant, bona sunt, & auditui grata: quia in vnum cõeunt: vt diapason, quæ omnino dissident, absona, & auditui ingrata: quæ autem aliquo modo cõeunt, non perfecte grata, non tamen adeò suauiæ: vt diapente: quæ autem dissident, nec in vnum cõeunt nisi parum, parum etiam suauiæ, vt diatriton & diaecton.

Similiter in his quæ videntur, columnæ paribus spaciis distinctæ: quia intervallum vnum est, iucundum efficiunt spectaculum: & quæ ita collocata sunt vt vnum efficiere videantur, vt ad imitationem collum, vel ve-

A a

preti

preti vel fontis, omnia iucunda sunt: quoniam ad vnum referuntur. Quinetiam vnus elaborata manu artificis, quanquam minus egregij, pulchriora videntur quam quæ plurium inuicem collata, tamen egreiorum. Apparet igitur, & actum & pulchrum ad vnum pertinere: vt turpe atque potentiam actui contrariam, ad multa: vnum enim quatenus per se consideratur, bonum est: vt sensui comparatum, pulchrum: nam & odores & sapores & consonantia pulchræ dici possunt, cum sensum delectant. Quod si nomen non placet, iucundum appelletur. Similiter vnum cum ad se refertur, actus est. Erunt igitur vnum, bonum, pulchrum, atque actus, quasi idem: item, que contra, plura, mala, turpia, & quæ potentia solum sunt. Potentia autem maximè huiusmodi sunt præterita. Ideo præterisse bona, malum est: exuerunt enim actum suum, quo vnum & bonum singula dicuntur.

Atque hæcenus de vno generaliter dictum sit: nunc autem propriè magis eius natura est inquirenda. Cõstat enim hominis partes, pedes ac manus, plures esse: ipsum autem hominem vnum, nõ solum ex tot diuersis partibus compositum, scilicet primo corporeis, deinde anima & corpore, nisi ex substantia & accidentibus, tum verò facultatibus & functionibus: & tamen totus vnus. Dicunt, est vnus numero: id autem nihil est: etiam mille, vnum mille sunt: acruus vnus frumenti & hordei. Vnum numero dico, quod dimidium est duorum: cumque numerus res sit quam mens fingit, atque illius principium vnum, erit etiam vnũ numero res ab anima facta. Ego autè quæ rationem, qua vnum, vnũ & dicitur, & est. Valeat igitur vnũ hoc quod est numeri principium: quædam verò vnum sunt vt aqua, in quo tamen partes diuersas fingere possumus. Et ideò natura hæc vnus obscura valde est, & à nemine declarata. Quæramus ergo, quot modis vnum dicitur. Est autem omne vnum indiuiduum, aut indiuiduum, quatenus vnum: continuum enim indiuiduum est, quatenus vnum: quatenus continuum, nõ est indiuiduũ. Quæramus ergo quot sunt genera vnus ex rebus ipsis: notior est enim ratio in re, quam in se. Et proponamus, quod Deus vnus est, ex nullis partibus constat: & orbis totus vnus, sicut & homo, & paries aliò modo vnus: & albitudo in eo, & animal & homo vt species est, & cumulus etiam. Quæcunque igitur eandem formam habent, vnum dicuntur genere aut specie aut accidente: velut animal, homo, albitudo. Differt autem albitudinis vnitas ab hominis vnitate: quoniam albitudo quantitatem habet diuiduam: homo autem non habet. Cumulus autem contiguas habet partes: paries autem etiam continuas, vterque dissimiles: sed lac vnum est, & partes similes habet: homo autem & orbis, præter continuitatem, aliud habent: quoniam anima non est continua, nec pars aut terminus continui. Constat autem experimento, hominem non minus esse vnum, quam parietem cumulum: imò etiam lac: nam lactis pars si afficiatur, totum nunquam ob id afficietur: at hominis pars si afficiatur, plerumque totum affici necesse est. At orbem magis esse vnum homine, credendum est: quatenus enim homo est, est & equus: at

quatenus equus vnum est, orbis magis vnus est: est enim primũ Dei artificium, magis igitur orbis vnus est quam homo: inde sympathia, antipathia, aliaque huiusmodi. Octo igitur modi sunt vnus, adnumerato Deo: hic enim vnus est nobiliore modo, quam hæc omnia: neque enim constat diuersis partibus vt cumulus, paries, lac: nec in diuersa distribuitur, vt genus, speciesve: nec natura sola vnum alteri adhærens, vt albitudo: nec comparatione ad vnum, vt homo, cum diuersa non contineat: igitur simpliciter vnum dici debet. Dubitabis autem forsitan, quoniam & lac & albitudo vnum eodem modo dici poterunt: quia continua sunt hæc, & etiam natura vna: sed non est ita: albitudo enim vna cum sit, quasi infinitas sub se continet albitudines: lac autem non ita: albitudo etiam cogi potest, cum color extrahitur è lignis, substantia autem non. Denique id factum est, vt substantiæ & accidentis discrimen indicaretur.

Quoniam ergo vnum est alicuius rei, & hoc ipsum erunt vnum & aliquid, & res idem: iam verò & bonum, & pulchrum, & actus: actus autem existit: existit autem ens, ideò omnia hæc fermè eadem sunt. Vnitatem verò dilexisse naturam, exemplum alarum papilionum atque piscium & auium docet: plerumque enim depicta pariter in vtraque parte conspiciuntur, quod eorum omnium sit principium.

Tentandum igitur dicere de homine & orbe, quomodo vnum sint: sic enim & Ordo & Fatum dignoscuntur: quanquam alia sit ratio Fati, alia hominis, alia etiam ordinis: cum ordo tempus non exigat, Fatum exigat: ita vt iam decem genera vnitatis habeantur. Hominis igitur vnitas, vnitas est principij: nam homo idem vnus ac indiuiduus est, qui intelligit, sentit, concoquit, ambulat, vt verè vnum sit: quocirca videtur ipsius corporis structura: cum difficile sit immortalem animum tot in se complecti, & maximè viliora naturæ muneris, vt excrementa: & retinere, vt commoda: & propellere, vt grauitate sua molesta.

Verum altera ex parte cum in indiuiduam substantiam hæc omnia referantur, videtur immortale principium eadem vi, qua etiam vitur corpore, illud idem fabricasse. Imperat enim primò anima solida, diffuso ex corde calore: inde spiritibus, per quos membra mouet: vi autem membrorum propria humores ducit, atque excrementa, dum nondum coiere: cum verò coierunt, per membra ipsa, non vim eorum: velut cum vesica vrinam exprimit: videtur autem absurdũ, nec esse posse, vt totum corpus omnia in vnũ cõferat, nisi ex vno receperit: vnũ igitur illud principium est: & velut limax nõ solum est animal quod cõtinetur in cortice, sed & cortex, quamvis agatur & non agatur: ita vnũ est homo ex anima & corpore, nõ sola anima, quamvis corpus ab ea agatur. Vnum igitur est continuitate, contiguitate, ordine & principio: nam principium vnum est, quod omnia percipit. At cur nutrix nos non percipimus, aut concoquere, cum principium sit vnum? An forsitan principium hoc, qua parte coniunctum est, non percipit: qua parte autè separatur, percipit? At si indiuiduum est principium, quomodo partes habent: videtur

detur autem sentire, ac intelligere, & imaginari: atq; hæc omnia indiuidua licet sint, plura tamen sunt, verum vt partibus corporis diuersis diuerso modo annectitur, diuersa est ratio a diuerso: vt modo annectitur, diuersa est ratio, planis, aqua, luto, cera. Sic ergo anima nutritibus partibus innexa sensu caret, quod illæ partes sensus instrumento vt decent non sunt connexæ: nam nec nerui cum nutriuntur, sentiunt. Est autem animæ & mentis natura, vt vna sit, nec vllibi sit. Eadem ratio in orbe est. Nos verò & muscæ, vt ascarides, in humanis corporibus. Palam ergo, quod omnia vnus vnus gratia: alia verò alterius gratia: velut ventriculus ob iecur, iecur ob cor, gula ob ventriculum, os ob gulam, dentes ob os, labia ob dentes. Iam ergo rectè vides septem ordines, omnia autem propter hominem: quanto plura igitur, & quanto plures ordines in mundo ipso, omnia tamen vnus vnus gratia: inter se autè non omnia ordinata. Vnde miramur muscas non propter nos factas esse, nec miramur manus factas non esse propter pedes, nec anum propter vesicam. Cum igitur non omnia propter omnia, sed omnia propter vnum facta sint: videndum est quomodo vnum esse possit, in quod plures ordines finiuntur, ipsi inter se diuersi? Facilius autem est, vt dixi, hoc in homine quàm in vniuerso contemplari. Pedes propter ambulationem facti sunt, manus propter tractationem: manus autem non propter pedes, neque pedes ob manus: indicant hæc non esse vnus vnus diffusam per corpus diffusa esset, manus sentirent: etenim anima tota sentiret sentimus autem manibus pedibusve, non tamen pedes sentiunt manibus sentiuntibus. Quare anima sentiunt vnus vnus, non continuum, non contiguum, sed per se, nec in loco, nec tempore. Si enim non est in manu, nec in pede, neque in corde erit: absurdum enim est existimare, etiamsi cor sit primum quod vitam recipit, animam esse in corde, quæ nullibi est. Vita autem diffunditur, per quam operamur omnia quæ agimus, aut quæ patiendi nos perficiunt. Principium autem non est vita: vita enim est in corporis parte vnaquaque, anima autem non est. Si igitur multa in vnũ tenderent, fortuitum esset, & aliquando aberrarent, non ergo tendunt in vnum, sed ab vno procedunt: sic enim non possunt aberrare: ab anima igitur sunt omnia: sed anima si esset extensa, haberet aut partem in parte, & sic non totus homo sentiret aut videret aut partem in toto, quare vna parte sentiente altera sentiret. Necessè est igitur aut animam nullibi esse, vt indiuiduam: aut cor esse animæ sedem, ipsamq; exiguam in eo esse: at si anima est in corde, dum homo ad mortem febricitat aut senescit, omnes operationes habebit ex æquo fermè imbecilles: at non habet: non est igitur anima in corde. Præterea est anima in nobis vt in mundo: at anima in mundo nullibi est, sed perpetua est & immortalis: talis igitur in nobis. Ergo consensus est omnium partium qualis in nobis, & sympathia & antipathia, vt dictum est: cumque in nobis vna anima sit, facultates autè plures, & functiones: neq; enim alia est anima in corde, alia in hepate, vna in manu, alia in pede: quare nec in mundo. Quo-

Tom. I.

mòdo ergo aër ascēdit, terrā descendit: Interrogabo. & ego te vnum: quomodo. iecur pellit vrinas, renes trahunt: iecur trahit à ventriculo, & trāsmittit ad cor: nam ob id plures sunt animæ? Anima vna est; functiones autem trahendi, impellendi: vtque graue deorsum, sursum moueatur quod leue est in his verò quæ ordine cōstant, vt speciebus animalium, cum nō sit necesse vt vnum propter aliud sit semper: quoniam ad ordinem solum referantur, nō ad vnum principium, non est necesse vt ex his vnum fiat: quæcunque verò ad vnum tendūt, vnum etiam ad illud comparata efficiuntur. Cum ergo mentes & vitæ ad vnum referantur, scilicet Deum: quoniam ordo perfectus est, ideoque ad vnum efficiunt ordine. Itaque fieri potest vt equus & canis propter hominem sint. Est quæcunque sunt veluti alimentum aliis. Ordo igitur vnus est velut, cum ad vnum tēdit, aliter nō. Quæcunque igitur in mundo sunt, vnus mudi causa sunt, & operationum illius: quemadmodum & in homine, præter ea quæ corrupta sunt: sunt enim veluti ascarides in hominibus: at in mundo cum omnia contineat, nihil est alterius causa vt in homine. Nescimus autem hoc in mundo: quia operationes illius vniuersas nō cognoscimus, & quemadmodum in vnum ordinatur, velut in homine, qui ergo principales mundi operationes & ordinem earum intelligeret, & vniuersas partes quorum causa factæ essent? palam enim est, quod in homine omnes intelliguntur, & propter quid. Quæ verò ordinata sunt, vt ad successionem tendūt, etiam vnum sunt. At quoniam de hoc diffusè dictū est in libris de Fato, propterea de his satis. Reliquetis, videamus rursus altius rem ab initio repetetes, vt rursus dubitationes quæ inuenerunt ea quæ dicta sunt, faciunt: primumque, quoniam diximus vnum bonum esse, plura verò mala: nam si plura bona sunt, erunt non plura mala, sed bona: plures enim principes mali ob id sunt: quoniam inter se nō conueniunt. At de Diis primum non est id periculi: cōueniēt enim inter se; eruntq; meliores vno. Quin etiam lex nostra & Philosophia plures eos faciunt: licet lex nō plures esse deos velit: quoniam in vna cōueniunt essentia, cum tamen priorem facit potestatem sapientia, & vtrāque amore, nō obscurè distinguit personas: at nos, vt diximus, in votis conuenire volumus: Philosophi verò, qui non tam procul sensibus peruenerunt, tres deos cōstituunt: non igitur multitudo mala. Idem etiam in Repub. bene instituta, & Aristocrata: quoniam melius sub illa populi reguntur: quia æqualem referunt Regi iusticiam, & pauciores errores admittūt: multoq; pauciora subterfugiunt acta quæ non corrigantur, quàm in regno, vbi vnus tot negotiis prospicere non potest, fallique magis necesse est, periculumque est, ne etiamsi rectè se gerat, ministri mali multa euertant: Quod tam sæpe contingit sub bonis principibus, vt nolim ita esse.

Quod si dicas te cupere bonos etiam esse ministros: igitur bonum, id non ex vno proficitur, sed pluribus, ac iuuatur multitudinè. Præterea sidera stellati cœli, quæ splendidiore sunt multo errantibus, saltem Marte & Saturno, & maiora & candidiora, ac supremo or-

Aa 2

narsen

namento propiora, meliora sunt quibusdam errantibus, vt dixi, & per se, & ad nos comparatione habitas: & tamen plura sunt, & è pluribus. Ornamentum etiam, & pulchritudo, & decor, & iucunditas, non ex vno sunt, sed ex pluribus inuicem comparatis: vel si in vno sunt, multarum partium ratione illi conueniunt: velut faciei ob oculos, frontem, nasum, os: & in harmonia, ob plures voces: vt vnum omnino nihil horum efficere possit. Præterea si vnum per se aded bonum est, quorsum tot facta sunt: quod si necessariò facta sunt, necessitas illa à bono proficiscitur tanquam aurore, & in bonum tendit velut sinem: multitudo ergo bona. Hyle etiam quæ vna est, tamè mala est, si quid in naturalibus malè dici meretur.

Multitudo etiam hæc quid erit, si malum? bonū enim cū ente idem est: erit igitur multitudo nihil: Asini etiā & elephantes pauciores sunt hominibus, & pauciores etiam generant: rariùs enim duos, & nunquam tres elephantes natos, aut asinos vidimus, aut audiuius, legitimus: at homines sæpe geminos pariunt, tres nonnunquam: & ego tres vidi viros simul vno partu natos, legiturque de Horatiis ac Curiais qui inuicem pugnaverunt. In Ægypto etiam referunt nonnunquam nasci simul quinque vitales: non tamen asini aut elephantes hominibus sunt perfectiores: vt si nihil aliud desit illis, ratio saltem ipsa deest. Quædam etiam genera serpentum, vt reguli, rara sunt: & vnus vix multis seculis generatur: quoniam multa aded ad illius generationem sunt necessaria, vt non possint multi generari: vel igitur homine deteriora sunt. Quorsum ergo genita, vt homines se meliores occidant: atque etiam vnum multis melius non erit? Si autem meliora: erit rationis experte habentem melius? namque & quo ad orbem & simpliciter, melius nunc intelligi volumus. Plures etiam habere filios, agros fecundos, pecuniasque, melius est quàm filium, agrum, nummum vnum. Hæc igitur atque huiusmodi sunt, de quibus dicere nunc oportet: namque & sine his decepti videbimur, nõ persuasi: & cum his securiùs quæ tradita sunt, credemus, & meliùs intelligemus. Quapropter initium facientes à primo, quod etiam difficillimum est inter reliqua, demonstrabimus primùm cur non potuerint esse plura principia, neque plura bona esse possint. Verè autem demonstrationis proprium est, vt omnes dubitationes de re demonstrant, ex eisdem dissoluatur: vt rectè inquit Auerroës. Igitur si plura potuissent esse bona, collata in vnum perfectum aliquid effecissent: at præstat vnum perfectum esse bonum, quàm plura imperfecta: plura igitur bona prima esse non poterat. Quod si plura ac vnum idem posse singas, erunt illa bona frustra: cum idem possint: frustra enim fit per plura, quod per pauciora fieri potest. Rursus si vnum tantum fuisset bonum, defuisset decor, pulchritudo, & boni species: est enim pulchritudo boni imago: fuissetque bonum illud auarum, aut inuidum: multa igitur bona esse necesse fuit, imò quotquot esse possent quæ sibi inuicem non repugnarent. Plura ergo bona prima, aut non prima: sed inordinata esse non potuerunt plura, & ordinata: & quotquot esse potuerunt, esse necesse fuit. Quibus cognitis, Dij hi seu personæ etiam

plures sint, cum alter ex altero pendeat, in vnum coeunt, & ordinati sunt: summæ autem artis primi opificis fuit, estque bona hæc procreare, & nihil imminui: nam si imminueretur non esset nec infinitum, nec perfectum primum bonum. Nullum autem simile hinc exemplum exactè habemus, innumera autem non exacta: nam & ignis qui propior exemplo ignem generat, & homo hominem, & artifex calceum facit, & nihil imminuitur, sed ex materia tamen permutando ea efficiunt: vt non tam effecisse dici possint quàm eduxisse, aut inuenisse, vel perfecisse. At nostrum hoc summum bonum omitto, quod in corporeis dici possit habuisse propositam sibi materiam in sapientia, in amore, in mentibus ac vitis generandis, quid habuisse ex quo facere potuerit dici potest? Et tamè non plus in illis quàm in corporeis gignendo ei deperit. Est igitur hoc boni primi singulare priuilegium. Quomodo autem id fiat, non est præsentis argumenti docere.

Igitur vt ad propositum reuertar, plures non possunt esse, nisi ab vno per ordinem deriuentur. In Aristocratia licet plures plura videant quàm vnus Rex: ille tamè plures habebit bonos: quia ipse bonus est: nec erit plures, quoniam in vnum tendunt, & ab vno pendunt: erunt ergo eadem bona in regno, quæ in Aristocratia: & præterea id plus quod in vno conuenient, nec aded facile corrumpi poterunt.

Regis tamen optimi exemplum Deo simillimum est, cum sui boni efficiuntur illius imitatione & amore, nec quicquam tamen ex illo deperit. Differt in hoc, quod ministri regis iam sunt, antequam boni efficiantur: sed efficere quicquam, potestatem non est imminuere, verùm exercere. Ergo multitudo ordinata bona est: quia in vnum tendit, & ab vno proficiscitur. Stellæ autem quæ in orbe stellato sunt, ordinem habent ad vniuersum, scilicet vitas, vt membra in homine ad facultates & functiones inter se habere non est necessariū: non autem multitudo illa similis est, hominū multitudini, quæ ob necessitatē est. Sunt ergo velut membra in animali. Ided totum perfectius est erraticæ quouis cælo, quam vis de Sole sit dubitatio: nam astrorū omnium cursus ad ipsam rationem habet. Eodem modo nil prohibet plures esse stellas erraticis nobiliores: quoniam, vt dixi, ordinatæ sunt: & non ordinatæ, quia multæ, sed mutæ, quia ordinatæ. Multitudo non est decoris, ornamentum, nec pulchritudinis causa: sed ordo qui est vnum in pluribus, sicut vnum est, tale simpliciter.

At ordo non potest esse nisi inter plura: decor igitur & pulchritudo in pluribus contingit: quoniam in ordine consistit. Sic de harmonia: indicio est, ordinem esse causam, quod vox vna dulcis & suavis melior est pluribus in vnisono: in Diapason autem & Diapente, non ita. Quin etiam interpositæ Diatessaron & Diatriton & Diaecton bene consonant: ordo igitur harmoniæ causa est, non multitudo.

Plura autem esse necesse, cur dictum est prius: erat enim multitudo ordinata effigies diuinæ pietatis, bonitatis ac sapientiæ. Nonne præclarior ager architectus, qui speciosum aliquod construat ædificium, quàm si nullum? Hyle bonum est, sed bonorum vltimum: quia

quia non vna est, cum potentia sit: non enim substantiam habet, nec actum, quibus bona sunt: immista autem aliis bonitatem minuit, non quia mala, sed quia minus bona: vt tepida aqua feruenti atque calidioribus mista.

Dices: Cur ergo facta, si non bona? aut si per se fuit, non est causa omnium Deus? Oportebat diuinum bonum, quo ad poterat, impartiri: sed iam singula perfecta erant.

Oportuit igitur etiam imperfecta fieri: at non poterant sine multitudine, conseruari: multitudine igitur opus fuit: at vt multitudine esset, materia facta fuit: Sed nec multitudine ipsa est ens, sed ab intellectu fingitur: ipsa autem multa bona sunt singula: signum tamen imbecillitatis ac defectus & mali. Itaque & de elephantis & asinis, si natura multitudinem producit, ob periculum ne deficiat species: non enim voluit vnum hominem tantum gignere perfectum, scilicet sapientissimum, robustissimum, atque longæ vitæ, velut de Adam primo parente scriptura refert. Eorum animalium maiorem numerum procreauit, de quorum interitu maximum fuit periculum: quod bifariam magnum est in his quæ imbecillia sunt, & quæ maximè mundo sunt necessaria: homo igitur tamen imbecillis non esset, erat tamen mundo maximè necessarius: non itidem elephas & asinus, qui cum robustum habeant vitæ principium, idè plures homines generat naturam quàm elephantos, asinos-ve. In serpentibus autem cum principium esset imbecille, non tamen periculum ne desinerent, magnum erat: cum maximè, quodd eorum multitudo cæterorum meliorum animantium securitati obstabat: ob id pauci facti sunt serpentes. Et licet muscarum & cimicum, culicum, pulicum, pediculatorum, formicarum, crabronum, scarabeorum multitudo non videatur mundo tam necessaria, quorundam tamen aliorum causa necessaria est, aut saltem periculosa non est vt serpentum: cumque imbecillis sit vita horum omnium, natura de multitudine prouidit. Quæ ergo perpetua esse non poterant, frustra in vnum omnem perfectionem illorum natura congerisset: multa ergo procreate necesse fuit. Si ergo necessaria maximè ad perfectionem vniuersi futura erant, & imbecillia, nec valde noxia, vt muscæ & papilioes, horum maximam multitudinem procreauit. Sin autem necessaria, sed noxia, licet imbecillia, pauca: vt exitialium serpentum, quorum etiam generationem in deserta relegauit: quæ vtilia & firmo robore, non tamen adeò necessaria, & mediocriter, vt elephantorum, asinorum ac apum. Quædam etiam humana curæ reliquise videtur, vt bombices: quanquam generatio illorum fecunda fit, vt ex vno plura quàm centum generentur. De formicarum multitudine cum vitæ esse ferantur, magna est quæstio. Porro de filiis, agris, pecuniis, multitudo certè ab indigentia oritur. Nam vnus ager omnia necessaria ferre nequit: vnus filius, si pereat, stirpis interitu vno nummo cuncta emere non licet. Quod si vno eadem fieri possent quæ pluribus, pluribus opus non esset, sed his omnibus illud vnum esset melius. Indicio est, quod Deo vnicus est filius: quoniam illum amittere non no-

uit, nec vt discedat: nostri filij cum calamitatibus innumeris subiciantur, si multi sint, securiores degimus. Non ergo multitudo mala, sed mali argumentum est, atque indicium certum, si ordinata non sit: sæpe etiam mala est, quatenus multitudo: sed quatenus non vnum imperfectum; bona, vt in nummis & filiis. Est enim hoc vnum numero, de quo (vt dixi) præsens non est, institutus sermo.

His sic constitutis, in omnibus ad illud quod bonum est, per se properandum est: est autem, vt dixi, ordo. Conandum est igitur, vt omnia ad ordinem ipsum redigantur, atque ad vnum principium: velut membra in homine, & partes ad ipsum hominem. Cumque morimur, ad vnum redigimur: ideo bene dixit Plotinus: Ad vnum id quod est in me redigere conor. Sic & operationes omnes in suos fines, pluresque fines in vnum, qui est felicitas. Similiter, & quæ scimus, in vnum omnia: sic enim omnia facile memoria continebimus. Idque accedet commodi, vt cuncta verè sciamus, cum in vnam causam redigere illa nouerimus. Sic in Republica & domo non ritè agere licebit, nisi vt omnia suis ordinibus contineantur: neque bonum est vt omnes vni sine intermedio parent: sed sint coniunctissimi, vt vxor, filij fratres benevolentissimi: sic enim domus, sic ciuitas optime tegetur. Vni quoque omnè gratiam referre decet, auctori omnium. Ita verò omnia tractanda, vt etiam supellectilem ad ordinem redigamus.

Porro ordo, si vnus sit, facilis est: cum verò plures sunt, maximè si dispares non sint, difficile est persæpe eligere magis vtilem. Oportet ergo ordines ipsos in vnum ordinem transferre: vt verò ordo simplex sit, curate, atque in numerum redigere. Sunt autem effectus trium generum: alij quidem arte, vt lectus: alij natura, vt animalis generatio: alij casu, vt icus lapidis, & quæcumque ab animalium cupiditate oriuntur. Ortus autem hominis, & cuniculi, partim natura, partim casu contingit: quoniam principium casu est. Artium igitur initium est finis, & ordo à fine ipso: quoniam ille mouet varias causas, non vnus generis, quæ aliter ordinari nequeunt. Etenim non tanta est perfectio in artibus, vt quæ efficiunt aut materiam per se ordinem constituent: neque enim dolabra in fabro per se est causa efficiens, sed instrumentum: nec clauus, lignum & cementum in vnum ordinem redigi possunt.

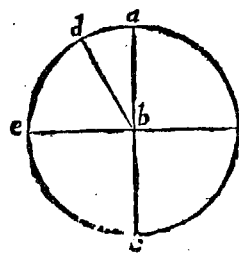
Naturalium autem causæ duplices sunt, generales & propriae. Generales sunt ab astris: astrorum autem principia alia quidem ratione finis, & efficientis, & materiam per se ordinata, ac tradita à Ptolemæo: alia autem ad nos referuntur, quæ propriam quandam exigent tractationem, imò duas, vnam, enarratam in libris de Astrorum iudiciis: aliam verò, in libris de Fato.

Causæ autem naturales, propriae, efficientes ac materiam, notiores sunt nobis finè: quoniam finis est notior opifici: opifex autem naturæ dominus: hæc propter finem omnia fiunt: finis semper opifici notior, aliis autem efficiens & materia. Redigere autem oportet omnia in primas causas: cum verò reducantur, videntur plures causæ esse vnus effectus: non igitur reducentur ad vnum, nec in primam causam, vt de fine, sed in plures: verum primum principium est vnum in efficientibus, vt

homo hominis, cuniculus cuniculi: nõ igitur anima aliquid est extra hominem. Propterea **Auerroës** dixit vnam esse animam in omnibus hominibus. Ceterum ille non intellexit quid vnum esset: aliud enim vnum est, aliud est conditiones vnus habere: quales sunt, materia, quantitas, figura, locus, qualitates primæ & secundæ, tempus: incorporea enim singula vnum per se sunt omnibus, tamen vnus corpori conditionibus caret. Quocirca anima & mens singulis vna est, quod in nobis deprehendimus: & quæcunque patiuntur: nam foris multa ab vno illustrari nihil prohibet. Si igitur singulis vna est anima, non omnium hominum vna esse potest. Similiter & vniuersale nullum est singulis commune: dico neque hominem, neque equum, neque animal: sed vnum, velut & Socratem: verum caret omnia loco, motu, tempore, magnitudine, numero, diuisione: substantiæ quidem primæ, mentes ac incorporea: quia ante hæc omnia sunt: species autem & genera: quia nil aliud sunt quàm indiuidua ipsa subiecta, & singulis eadem, sed iisdem conditionibus à mente nostra, spoliata. Quàm igitur absurde vniuersalia vocata sint ab his nostris Philosophis, quæ nihil habent nisi maximè indiuiduum & vnum, & à multitudine remotum facile est intelligere. Est & alius cognitionis modus, velut cum mistum ex elementis generatur. Sed non contingit: neque enim vermis aut musca ex elementis confatur: sed ex verme, aut musca, aut misto huiusmodi quod potest tale est: quæ verò fiunt ex pluribus, vt cœnum, & ex cœno herba, adhuc ad pauca rediguntur: quoniam hæc est naturalis mistorū generatio. Multa autem mista, elementa autem duo terra & aqua, aut ad summum tria, aëre addito. Elementa verò, vt sidera, ad vnum rediguntur: perfectione enim non specie differunt: neque enim sunt calida & frigida, vt nugantur: essent enim plurima principia non ordinata. Demonstrauimus autem esse non posse, sed velut in numeris omnia ordinata vnus respectu: quapropter & vno in ordine contenta, qui ad primum principium terminatur, sic autem non essent. Quæ autem casu constant, ad fatum redigi debent: dictum autem est de eo aliàs. Quæ autem ad memoriam pertinent, vt libri, cum & ratione argumenti, & nominis, & prænominis disponi possunt, effugere decet ordinis varietatem: melius est igitur vnum in alio includere: velut diuidere per argumenta, & argumenta per prænomina: ea enim similitudinem magis pariunt prænominibus. Assuescendum est autem contra consuetudinem, vt seruemus hoc. Præponenda autem argumenta, iuxta doctrinæ ordinem, aut alphabeti. Misti generis autem in vno ordine sunt collocandi, vt etiam alienæ linguæ: & iuxta nomina illa: hi autem iuxta argumenta sunt distribuendi.

Sympathia ergo & Antipathia ex his etiam originem ducunt. Quæcunque enim eiusdem sunt naturæ, & vt imperfectum ad perfectum comparatur, & ad idem magis propriè, sympathiam primum habent: vt homo ad equum, ad hominem, ad puerum, ad patrem & filium. Et quæcunque hostilia sunt, antipathiam: vt lupus & ovis. Et quæ in

eadem specie corrupta ad integra, vt homo cum caduere. Et quæcunque ad primum statum referuntur, vt Hercules lapis ad situm naturalem, cuius vis est ad orientem, à borea distans quinque partibus, cum alij dicant nouem. Cum enim quasi mascula terra sit, motum habet ad situm immobilem, id est terræ centrum & axem inter polos, vt sic planè quiescat. Cum verò vni corpori duo motus conueniunt, alterum imperfectum esse necesse est, positus ergo in æquilibrio ad terræ centrum descendere nititur, & ad axem conuerti, vt cæli motum deuitet: non assequitur hunc perfectum ab oriente ad meridiem circulum, idè subsistit ab eadem parte aliqua circuli totius portione. Fabulosum autem est dicere, quod ad montes illos qui nullibi sub polo modò sunt, conuertatur. Sed demonstratione idem ostendatur. Proponatur meridiei linea a b c, sicut punctus a in terra sit in vna linea cum centro eiusdem & polo cæli, & sit d mōs ille lapidis herculei, & ponatur herculeus lapis in linea a d e, vt in e, erit ergo linea circuli meridiei & herculei lapidis vna at in b demonstrant: ergo in tota lineâ b e variabitur angulus a

b d, quod repugnat experimento: manet enim idem vbique, saltem citra æquinoctialem. Dicitur autem est fati de echeneide seu remora: at etiam de causis cur pulli miluum exhorream: habitus enim est in descendens, contractus à parentibus atque maioribus: quemadmodum & de tonitru: pauorem enim gignunt absontæ formæ, & cum non in eadem specie, sed in eodem genere: nimis enim propinquitas & distantia antipathiam tollunt. Quo enim propinquiora sunt, maiore sui parte sentiuntur, ideoque magis mouent: quamquam & vocibus matris admoneantur. Sic inter brassicam & rutam in antipathia est, & inter cucumem & oleum: quod contraria natura sunt. Est autem sensus ille potestatis licet non proprius, conuenientis & noxij. Quid ergo mirum: nam extenuari possunt propinquitate, etiam si non sentiant. At cucumem inflecti in contrariam partem affirmat Matthiolus Senensis: nec magis mirum, quàm si salix aut populus radices ad aquam exporrigat: vbi enim conuenientis sensus, ibi & contrarij. Pari ratione terremur tonitru & tenebris: quoniam sensus & vis qua imaginamur, habet quod delectet & horreat, amplectatur & timeat.

In sonis magis mirum, nec vnisonis tantum, sed etiam (vt refert Aristoteles) nete, quæ acutissima est, pulsata, hypate sola resonat, quæ est grauissima. Sonus quidem actionis propriæ principium esse non potest, sed tantum imaginis & speciei, velut in sensibus (hoc autem modò quærete debuerant, & non ex cõmunibus quibusdam) quid ergo est quod sonum efficit, & mouet fides: non sonus, sed aër. Cur ergo conuenientem magis quàm propinquam

pinquam seu loco seu vi: videtur autem distinctio par, aut illi proportionem respondēs. Quare motus aer ab vna quasi Echo, reddit in consimilibus: est enim in Echo absque dubio reflexio aeris secundum eandem figuram: aliter tam alienas quam primam vocem reddere posset. At motus secundum eandem formam etiam agit, ut primam istam fidem: quamvis enim alia propiores sint, alia molliores: plus tamen facit contortus aer in prioris fidei consonantis figuram, quam vis approbante experimento non solam aeris, sed etiam manuum. Vnde Fracastoreus recitat, fuisse imaginem ceream in ambitu templi, quae sonitu noiae sola est multis tremere. Quae verò attrahuntur ab adamante & succino, causam manifestam habent, & longè diuersam ab Herculeo lapide: illa enim trahunt leuia, hoc graue: & certum genus & trahit & trahitur, atque etiam propellit: quorum nullum est in adamante vel electro: ea enim trahunt rarefacto aere intermedio velociter: sicut cum aqua per canalem tracto embolo masculo ascendit, distento nimium aere, ut pars partem sequatur ob materiae continuitatem. Diuerso autem modo trahunt adamas & electrum: electrum enim per se calefacit & attenuat, sed magis si confricetur, proximum aërem: adamas autem nisi confricetur, non calefacit: at herculeus lapis masculi vicem gerit, ferrum autem foeminae: seruatorque herculeus lapis in ferri scrobe. Quare fiet quatuor modi attrahendi, & quatuor propellendi: ex his primus trahentium est proprius: masculus enim & validior trahit foeminam imbecillio-rem. Pōst secundus: cum enim masculus non potest trahere foeminam ad se, ut etiam in animalibus, accedit ad illam. Sed tertius etiam contingit, quod nos vidimus, validiore imbecillio-rem trahente. Quartus autem non: quoniam vterque foemina est. Ex secundo autem ordinis sunt qui negant, magnetem propellere ferrum: sed propellit ferrum magnete tactum, tanquam masculum, ut syncerum ferrum trahat. Eadem ratione ferrum ferrū propellet, ut trahat ferrum magnete delibutum, ex secundo modo primi ordinis fiet quartus secundi ordinis. Magnes quoque propellet ferrū: quoniam magnes ille cum ferreus sit, magis appetit ferrum magnete delibutum, quam syncerum, ut in tertio modo primi ordinis. Relinquentur igitur duo modi inutiles, quartus primi ordinis, & secundus secundi. Quare vtriusque dictū est, herculei lapidis pars vna est velut caput & purus magnes: altera ex aduerso, ut ferrū magneti mistum: vtraque pars ferrū delibutum à se trahit: sed si delibutum ex diuersa parte purū dum trahit ferrum libentius, delibutum ex aduersa parte repellit. Hoc idem nos de Austro & Borea diximus. Generalis autem causa potentiae iungitur. Nam herculeus lapis ut masculus, rapit ad se ferrum ut foeminam. Contra vicissim si ferrum magnum sit, exiguum frustum lapidis, trahetur lapis à ferro: quod si ferrum sit imbutum altera parte, cum adit si-

mitudo, & potentia, trahetur ab eadem parte lapidis: ab aduersa autem repellitur, ut pars ferri syncera trahatur. Quod verò affirmant ferrum ferrum trahere, fallum est, nisi imbutum herculeo lapide. Pars tamen herculei lapidis quae ferri multum habet, magnetem trahit, ferrum non ita: & syncera ferrum vehementer, obscure magnetem: ex aequo mista vtrumque: plurimum enim demonstrant quae actu ac potentia, & quae iuxta perfectum imperfectumque: haec enim mutuo se appetunt: at ut potentia simile: quoniam iam potentia ipsa demonstrant: velut magnes trahit ferrū, quod potentia est delibutum magnete tali, quali ipse est: specie autem contrarium: quia quia actus deesset, & potentia. Magnes ergo ferrum, & ferrum magnetem, & magnes perfectus ferrum, & ferrum sub magnetis specie magnetem trahit. Sed in delibutis simili à simili trahitur: quoniam ferrum loco potentiae est. Sed magnes etiam argentum trahit, cum argento mistum fuerit ferrum, aut magnes argento: quare etiam ferrum argentum trahit: eiusdem autem ordinis sunt haec omnia. Quoniam verò eadem ad eandem antipathiam ostendunt, & sympathiam: ut pulvis aquam non trahit, quia siccus: calx autem & pannus, quamvis sicca trahunt: id ad naturales causas est referendum, non sympathiam aut antipathiam: quae enim calci cum aqua sympathia? Sed quae calida sunt, trahunt aquam: quae autem non, respuunt: ut pulvis, adiantum, & pluma indicio est sic esse: nam cinis admittit. Calx enim calidior est quam sicca: quia crassarum partium: contra pulvis. De leone & gallo primum expediret scire, in his an ita sit. Sed si sit, cum nullum animal cristatum sit praeter gallum, nisi ex serpentum genere: leo autem deserta incolat, nouitate ac similitudine terri verisimile est. De his verò quae percipiuntur sensibus, iam diximus, in cognitione esse pulchritudinem: cognitio autem est commensuratorum. Et quae grata sunt, efficiunt etiam ut membra dilatentur & turgant voluptate.

Sed haec, ut dixi, ad praesens argumentum non spectant. Sicut nec illud, cur vinum oleo magis aqua misceatur: ipsum autem aquae adhuc longè magis? Constat naturale esse quassitum: quoniam oleum densum est, aqua crassa, vinum subtilius: ideo oleum penetrat, & aquam multo magis.

Porro ut ad rem redeam, videntur cuncta ad vnum spectare, scilicet conseruationem: ea autem triplex est: nobilioris partis, & totius, & sui ipsius. Indicium habemus in pullis: eo enim metu abdunt se sub latibulis, fugiuntque periculum: & remota torporem inducit, ut illa capiantur, ipsa velcatur. Quae verò ex consensu naturae sunt, alia quidem similia, alia dissimilia: similia, ut mictio, oscitatio: dissimilia, ut stupor dentium, dum alius acerbos fructus comedit: ex terra secante horror dorsi, & risus & misericordia. Fit autem risus ex admiratione & laetitia: misericordia ex admiratione & tristitia: horum omnium causa est, quod vniuersum substantiae similitudine, & ad vnum. Cur verò mali, non carinae nauium, à fulmine tanguntur, scriptum est in libro de Fulguribus Io. Baptistae filij mei. Haec igitur de Vno facis dicta sint.